

pridaje opisu benediktinskoga samostana sv. Mihovila i samostana franjevacu opservanata sv. Jeronima na Ugljanu, zatim samostana franjevacu trećoredaca sv. Pavla na otočiću Galevcu (Školjčiću) i benediktinske opatije na brdu Čokovcu u Tkonu na Pašmanu. Isto tako, na temelju srednjovjekovnih izvora, posebice zadarskih bilježničkih spisa, Runje navodi imena pojedinih župnika i svećenika glagoljaša "de littera sclava," koji su živjeli i djelovali po otočnim župama, analizirajući njihovu bogatu kulturnu i dušobrižničku djelatnost. Tako opisuje djelovanje onih u hrvatskoj historiografiji poznatijih glagoljaša, kao što je primjerice bio fra Šimun Klimantović – franjevac trećoredac podrijetlom iz Lukorana na otoku Ugljanu, skriptor iz druge polovice 15. stoljeća, koji je napisao četiri glagoljska kodeksa – ali navodi i čitav niz onih manje poznatih župnika i redovnika glagoljaša, koji su svojim djelovanjem i brigom za povjeren im puk itekako utjecali na podizanje kulturne i duhovne razine u seoskim otočkim sredinama u kojima su vršili svoju pastoralnu službu među tamošnjim stanovništvom. Takav je bio, primjerice, Martin Radivojević, glagoljski prepisivač koji je koncem 15. stoljeća živio i djelovao na otoku Ižu.

U trećemu dijelu knjige (281-298) donesen je detaljan popis svih sakralnih lokaliteta (onih još danas postojećih, ali i ruševina crkava i kapela, samostana i opatija) na zadarskim otocima te vrijeme njihova nastanka, što može biti od velike koristi svakome istraživaču koji se bavi crkvenom poviješću zadarskih otoka.

Možda je najveći doprinos ove knjige u tome što je njezin autor na svjetlo dana iznio imena pojedinih, u nekim slučajevima do sada i anonimnih svećenika glagoljaša, rektora, župnika, kapelana, redovnika, trećoredaca i vjernika laika koji su svojim kršćanskim načinom života te kulturnom, prosvjetiteljskom i duhovnom djelatnošću u korist i na opće dobro zajednice u kojoj su živjeli uvelike zadužili povijest ovih prostora. Ipak, to nije i njezin jedini doprinos. Knjiga fra Petra Runje *Duhovni život na zadarskim otocima u kasnome srednjem vijeku* prvo je monografsko djelo o religioznom i duhovnom životu na ovim prostorima i može se reći da je autor, svojim temeljitim arhivskim istraživanjima, objelodanjenima unutar korica ove knjige, otvorio novo istraživačko poglavlje na području vjerske i crkvene povijesti, ali i povijesti glagoljaštva na prostoru Zadarske nadbiskupije. Stoga je navedena knjiga vrijedan doprinos poznavanju duhovnoga, kulturnoga i materijalnoga života na zadarskim otocima u srednjem vijeku, ali ujedno i poticaj za daljnja istraživanja koja bi trebala rezultirati pisanjem sinteze o povijesti Zadarske nadbiskupije i glagoljaštva na hrvatskim povijesnim prostorima.

Zrinka Novak

Pavao Maček, *Rod Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca: Rodoslovna rasprava: S priloženim rodoslovnim stablom*, Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić", Radovi, knj. 17, Zagreb 2008., 584 str. + 2 rodoslovne tablice

Pavao Maček ustrajno nastavlja s objavljivanjem rodoslovnih rasprava poznatijih hrvatskih plemićkih obitelji s prostora srednjovjekovne i novovjekovne Slavonije. Nakon objavljivanja genealoške studije o Patačićima od Zajezde (2004.) te dvije rasprave o Mikulićima od Brokunovca i Črnkovečkima od Črnkovca u formi jedne knjige (2007.), objavljena je, evo, i rodoslovna rasprava o Orehovečkima od Svetog Petra Orehovca. Zanimljivo je da su navedena Mačekova ostvarenja gotovo jedina znanstveno utemeljena historiografska postignuća zapostavljene grane povijesne struke – genealogije. Nemajući, dakle, oslonca u domaćoj re-

centnoj literaturi, autor se ugledao na inozemne, mahom europske studije, kako bi na stručni prihvatljiv način predočio rezultate vlastitih istraživanja. Poput prijašnjih, tako i studija o Orehovečkima ispravlja ne samo “defekt domaće historiografije” nego i propuste u shvaćanju “nacionalnoga kulturnog identiteta”, kako je već istaknuto u 22. svesku ovog *Zbornika* prilikom predstavljanja rasprave o Patačićima (usp. str. 254).

Na samomu su početku knjige objavljeni tekstovi urednika serije *Radovi* Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije “Tkalčić”, Stjepana Razuma (*Riječ urednika*, str. 5-7), i ocjenjivača rukopisa, Stjepana Kožula (*Ocjena rukopisa*, 8-9). Slijede potom pomagala koja su od velike koristi svakomu tko se prihvati iščitavanja teksta rasprave. Riječ je o abecednim popisima kratica (*Kratice*, 11-16), zatim popisima neobjavljenih i objavljenih izvora i na kraju popisu sekundarne literature (*Izvori i literatura*, 17-21).

Uvodno je poglavlje (*Uvod*, 23-68) podijeljeno na niz potpoglavlja pomoću kojih Maček izlaže cilj i način rada tijekom pripreme teksta za tisak (23), objašnjava imena i pojmove vezane uz rod Orehovečkih (23-32), razotkriva fondove i zbirke raznih arhiva u kojima se nalaze dokumenti o tom rodu (32-35), ispravlja i vrednuje skromne rezultate starijih autora (Kukuljevića Sakcinskog, Bojničića, Ivančana i Laszowskog) u pokušajima izrade rodoslovnih stabala Orehovečkih ili kritički obrađuje rodoslovne podatke raznih isprava i tradicionalnih rodoslovlja čuvanih u arhivima (35-62) te, na koncu, donosi u narativnom obliku kratak pregled rodoslovlja prvih osam naraštaja i potom pojedinih grana roda u Psarjevu, Tremu i Guščerovcu (62-68). U tim je tekstovima autor na više mjesta upozorio čitatelje na (ne)dosljednost u uporabi pojedinih imena i pojmova. Upozorio je, primjerice, da pojam roda ne koristi u njegovu povijesnom, nego u genealoškom značenju. Pojasnio je i da obiteljsko ime roda “Orehovečki”, koje se oblikovalo tek u drugoj polovici 15. st., u svojem tekstu koristi i prilikom tumačenja krvnih veza i bračnih odnosa predaka tog roda još od njihova rodonačelnika. Pokazao je također da se Orehovečki od druge polovice 15. st. u izvornim dokumentima podjednako pišu u hrvatskim i ugarskim inačicama (Orehovečki, Orehovački, Orehoczy, Orhoczy), a na kraju je skromno konstatirao da pisanje sustavne povijesti roda tek slijedi i da je njegova genealoška studija tek početni korak u tom smislu.

Rodoslovna rasprava (*Podatci o članovima roda Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca*, 69-440) podijeljena je na poglavlja kojima su okosnicom naraštaji roda, ali koji ne remete brojni slijed pripadnika roda počevši od njegova 1., dakle rodonačelnika Pavla, pa do njegove 379. članice, odnosno Ane Orehovečki ili Tremski, koja je umrla 1837. u osmoj godini života i koja je pripadala XVI. naraštaju roda. Mjesta u rodoslovnoj raspravi, međutim, nije našlo 120 članova XVII., 121 član XVIII. i 113 članova XIX. naraštaja roda, ali su zato navedeni u vertikalnoj rodoslovnoj tablici (*Rodoslovna tabela plemenitog roda Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca*, 441-496), abecednom kazalu (*Abecedni popis članova plemenitog roda Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca*, 497-537) i dvjema horizontalnim rodoslovnim tablicama (*Rodoslovno stablo Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca*), koje su zasebno otisnute i priložene knjizi. Autor je, dakle, donio osnovne podatke za 733 pripadnika/pripadnice roda i čak 444 njihove supruge/njihova supruga u XIX koljena, što će reći za sveukupno 1.177 osoba. Vremenski se okvir prikaza rodoslovlja Orehovečkih kreće od druge polovice 13. (kada je rođen praotac Orehovečkih, Pavao) pa sve do prve polovice 20. stoljeća (kada je rođena većina članova XIX. naraštaja roda). To znači da je Maček iskoristio i obradio sve dostupne izvorne podatke o Orehovečkima, detaljno ih naveo i objelodanio za sve rođene do XVI., a osnovne je podatke

za one do XIX. koljena pridružio i uvrstio u rodoslovnu tablicu i rodoslovno stablo roda, što do danas predstavlja najopsežniju otisnutu genealošku studiju jednog roda i pripadnicima najbrojniji rod ikad istražen u hrvatskoj historiografiji. Ne smije se zaboraviti ni činjenica da je autor prekinuo genealoška istraživanja s XIX. naraštajem Orehovečkih jer potraga za podacima pripadnika još mlađih naraštaja u maticama rođenih, vjenčanih i umrlih državnih i župnih ureda ne zahtijeva više poseban istraživački napor. U tom smislu valja pripomenuti da su po muškoj liniji najmanje šestorica Orehovečkih iz XIX. naraštaja nastavila lozu, a isto tako i najmanje trinaestorica Tremskih-Orehovečkih...

Iako Mačeku nije bila namjera napisati povijest roda Orehovečkih, on je svojom rodoslovnom raspravom to gotovo i uspio, jer je u njoj donio pregršt vrlo korisnih podataka o svakomu pojedinom članu roda. Tu nije riječ samo o imenima, pretpostavljenim ili točnim godinama rođenja ili smrti svake spomenute osobe, odnosno o ostalim važnijim događajima iz života tih ljudi. Tu je, primjerice, riječ o nizu vjerodostojnih podataka o rodbinskim, bračnim, svojtanskim i poslovnim vezama Orehovečkih s drugim hrvatskim plemićkim obiteljima. Mačekova je rodoslovna rasprava isto tako gotovo neiscrpan priručnik podataka ili uputa na izvorne dokumente koji donose vijesti o državnim administrativnim ili političkim te o vojnim i crkvenim službama koje su Orehovečki obavljali u svojoj prošlosti. On je, dakle, sustavno posložio dostupne podatke o svakoj osobi, potom ih naveo kronološkim redom s uputama na izvorno gradivo i zatim iznio tumačenje o toj osobi te, na kraju, istim slijedom objavio podatke i pružio tumačenje o suprugu/supruzi (njih 275 do XVI. koljena!) dotične osobe, ako se ona oženila/udala. Istraživanjima je Maček ustanovio tri glavne grane roda, utemeljene sredinom 16. stoljeća u VIII. naraštaju roda. Grana u Psarjevu potječe od Mihaela starijeg (usp. str. 92-94, br. 55), a ona u Tosovcu od Petra starijeg (usp. str. 96-97, br. 58), sinova Gašparovih (usp. str. 89, br. 48), dok je granu u Guščerovcu utemeljio neki Gašpar (usp. str. 101-102, br. 62) kojemu je neposredni predek za sada nepoznat. Grana Orahovečkih u Psarjevu živa je i danas, a ona u Tosovcu preživjela je do danas zahvaljujući ogranku u Tremu. Pripadnici tog ogranka ne nose obiteljsko ime samo preko plemićkoga mjesnog predikata (Tremski) nego vrlo često i dvojno obiteljsko ime (Tremski ili Orahovečki). Grana je, pak, u Guščerovcu trajala sveukupno šest naraštaja. Plemićki se ogranak njegov ugasio oko 1712. smrću Franje Ladislava (usp. str. 277-279, br. 216), a grofovski ogranak god. 1727. smrću Antuna Stjepana Stanislava Jude Tadije Orehovečkog (usp. str. 271-272, br. 214).

Na samomu se kraju knjige nalaze sažeci na hrvatskom (541-542), engleskom (542-543), francuskom (543-544), njemačkom (545-546) i talijanskom jeziku (546-547). Slijedi *Kazalo osoba, mjesta i pojmova* (548-582) te *Pregled sadržaja* (583-584).

Knjiga Pavla Mačeka u nas je prvo objavljeno cjelovito i kritičko rodoslovlje Orehovečkih od Orehovca. To djelo pokazuje i autorovu ustrajnost, strpljivost i spremnost da objavljuje rezultate svojih dugogodišnjih genealoških istraživanja hrvatskih državnih i crkvenih arhiva, a u čemu je našao svesrdnu podršku Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić". Nadati nam je se da će sluha za takvu vrstu istraživanja pokazati i ostale znanstvene ustanove koje se bave poviješću hrvatskog naroda, odnosno da takva istraživanja u budućnosti neće više ležati na plećima pojedinaca, iako upravo takvi, poput Pavla Mačeka, postaju nezaobilaznim imenima i pravim draguljima hrvatske historiografije.

Ivan Jurković